

ПОНЯТТЯ ТА ОСНОВНІ ОЗНАКИ ПОКАРАННЯ

А.В. Верхованцев,

студент 2 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Політика держави у боротьбі зі злочинністю передбачає комплекс заходів, серед яких головну роль виконують заходи соціального, економічного, політичного, правового, організаційного та культурно - виховного характеру. В системі цих заходів певне місце займає і покарання. Воно є необхідним засобом охорони суспільства від злочинних посягань. Виконання цієї ролі здійснюється як за допомогою погрози покаранням, яка існує в санкції кожної кримінально – правової норми, так і

шляхом його реалізації, тобто примусового впливу на осіб, що вже вчинили злочини.

Покарання як один з центральних інститутів кримінального права є важливим інструментом в руках держави для охорони найважливіших суспільних відносин. На думку багатьох авторів, воно є провідною і найбільш поширеною формою реалізації кримінальної відповідальності і разом з тим покликане забезпечувати поведінку людей відповідно до вимог закону.

Застосування покарання завжди повинно здійснюватися з додержанням основних напрямів, притаманних кримінальній політиці:

а) застосування суворих мір покарання до рецидивістів і осіб, що вчинили тяжкі злочини;

б) застосування менш суворих мір покарання, передусім покарань, не пов'язаних з ізолюванням винного від суспільства, і навіть умовного засудження або відстрочення виконання покарання осіб, які уперше вчинили менш тяжкі злочини або злочини, що не являють великої суспільної небезпеки.

Чинне кримінальне законодавство не містить визначення поняття покарання. Однак аналіз окремих кримінально-правових норм і практика їх застосування дає можливість виділити найважливіші його ознаки і на їх підставі дати визначення такого поняття.

Основні ознаки покарання:

- визнання покарання заходом державного примусу, що застосовується до осіб, котрі вчинили злочинне посягання;
- особа не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинуваченням вироком;

- покарання може бути застосовано лише за вироком суду від імені держави, що надає йому публічного характеру;
- покарання є не тільки карою за вчинений злочин (Кара є складовою ознакою будь-якого кримінального покарання. Вона визначається строками покарання, наявністю фізичних і моральних страждань та втрат, покладенням обов'язків зазнати ганьби і сорому перед суспільством і різного роду правообмеженнями);
- в ньому дістає своє вираження засудження, негативна оцінка з боку держави як вчиненого злочину, так і самого злочинця;
- будь-яке покарання тягне за собою судимість;
- носить тільки особистий характер (персоніфіковано).

Покарання — це встановлена законом особлива міра державного примушування, яка містить у собі кару, застосовується лише за вироком суду до особи, винної у вчиненні злочину, виражає від імені держави засудження злочину і особи, що його вчинила, та тягне за собою судимість.

Проблема мети покарання цікавила багатьох вчених і філософів, які працювали в галузі кримінального права протягом всієї історії його розвитку. Багато запропонованих ними концепцій і теорій не призвели до однозначного розуміння цієї складної проблеми. Однак з цих численних теорій можна виділити дві основні групи:

- а) абсолютні теорії покарання (теорії відплати);
- б) відносні теорії покарання (теорії досягнення корисної мети).

Представники абсолютних теорій (Кант, Гегель та їх послідовники) не вбачали у покаранні ніякого іншого змісту, крім єдиної абсолютної ідеї - мети відплати за вчинений злочин. В якості практичної реалізації прихильника цих теорій відстоювали необхідність законодавчого закріплення різних систем пропорційності злочину і покарання, відплати

рівним злом за те зло, що спричинив винний. Наприклад, за вбивство — смертна кара, за статеві злочини — кастрація, за майнові — каторга, за образу — застосування заходів, які ганьблять винного, тощо.

Прихильників віднісних теорій об'єднувало те, що вони вбачали зміст і корисність покарання в досягненні будь-якої конкретної мети. Так, послідовники теорій залякування (Бентам та ін.) і теорії психологічного примушування (Фейєрбах) вважали, що покарання має стримувати інших осіб від вчинення злочину, тобто виконувати мету загального запобігання. На думку Фейєрбаха, воно повинно тягти для винного більше незадоволення ніж те задоволення, яке він отримує від вчинення злочину. Таким чином, покарання, яке застосовується, психологічно впливає на інших осіб, стримуючи їх від вчинення злочинів. Прихильники теорії спеціального запобігання відстоювали ідею застосування покарання виключно для того, щоб сам винний не вчинив нового злочину. Такі ж ідеї відстоювали і послідовники теорії виправлення, на думку котрих покарання повинно забезпечити виправлення винного, тобто невчинення нових злочинів.

Науковий керівник: В.М. Трубников